

Seurantaraportti Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman etenemisestä Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla vuonna 2014

1. Taustaa

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmakokonaisuuden (PAAVO I 2008 - 2011 ja PAAVO II 2012 - 2015) aikana on rakennettu ja hankittu Suomeen noin 2 500 uutta asuntoa asunnottomille, sekä palkattu asunnottomuustyöhön noin 350 uutta asumissosiaalisentyön ammattilaista. Asuntolat on korvattu asumisyksiköillä, asumisen turvallisuus on parantunut ja asumiseen liittyvät sosiaalisen kuntoutuksen edellytykset ovat kohentuneet. Panostamalla ennaltaehkäisyyn, erityisesti asumisneuvontaan, on vuosittain estetty yli 200 asukkaan ajautuminen asunnottomuuteen. Pitkäaikaisasunnottomuus on laskenut vuodesta 2008 vuoteen 2014 noin 1 150 henkilöllä ja asunnottomuus on edelleen laskussa. Samalla on käynnistetty asunto ensin -periaatteesta nouseva rakenteellinen ja ammatillinen muutosprosessi, joka tarjoaa tuoreen näkökulman myös palvelujärjestelmämme uudistamiseen entistä kokonaisvaltaisemmaksi ja ennaltaehkäisevämmäksi. Asunnottomuustyön jatkon valmistelu on käynnistetty työnimellä AUNE.

Vuoden 2014 lopussa Suomessa oli 7 107 asunnotonta. Asunnottomien kokonaismäärä laski vuodessa 368 henkilöllä. Yksinelävien asunnottomien määrä väheni 354 henkilöllä, mutta asunnottomia perheitä oli 10 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Vuoden 2014 lopussa pitkäaikaisasunnottomana oli koko maassa 2 443 henkilöä. Pitkäaikaisasunnottomuus väheni noin sadalla henkilöllä (4 %).

2. Asunnottomuus pääkaupunkiseudulla 2014

Pk -seudulla oli vuonna 2014 yhteensä 4 677 asunnotonta. Helsingissä 3 500, Espoossa 633 ja Vantaalla 544. Helsingissä yksineläviä asunnottomia suhteessa väkilukuun oli 5,6, Espoossa 2,4 ja Vantaalla 2,6 tuhatta asukasta kohden. Vuonna 2014 Helsingin asunnottomuus väheni yhteensä 600 henkilöä, Espoossa asunnottomuus lisääntyi, myös Vantaalla asunnottomuus lisääntyi, mutta pitkäaikaisasunnottomuus väheni.

Helsingissä pitkäaikaisasunnottomuus laski 195 henkilöä eli lähes neljänneksellä vuoteen 2013 verrattuna. Vantaalla pitkäaikaisasunnottomien määrä laski 16 henkilöllä. Espoossa pitkäaikaisasunnottomuus kasvoi 80 henkilöllä. Yhteensä pääkaupunkiseudulla oli vuoden 2014 lopussa pitkäaikaisasunnottomana 1 657 henkilöä, mikä on 67 % koko maan pitkäaikaisasunnottomista.

Kunta	Asunnottomat 15.11.2014				Muutos 2014–2013, henkilöä			
	Yksinelävät Asunnot- tomia yht.	Pitkäaikais- asunn.	alle 25- vuotiaita	Asunn. Perheet	Yksinelävät Asunnot- tomia yht.	Pitkäaikais- asunn.	alle 25- vuotiaita	Asunn. Perheet
Helsinki	3 500	1 220	700	280	-600	-195	-400	-20
Espoo	633	303	159	43	70	80	9	2
Vantaa	544	134	135	24	22	-16	20	-9
Yhteensä	4 677	1 657	994	347	-508	-131	-371	-27

Taulukko 1. Asunnottomat pk -seudulla 2014.

3. Kaupunkikohtaiset tavoitteet ja niiden toteutuminen pääkaupunkiseudulla

Helsinki

Tavoite:

Toimenpidesuunnitelman mukaan Helsingin tavoitteena on toteuttaa vuosina 2012 - 2015 yhteensä 750 asuntoa/tukiasuntoa pitkäaikaisasunnottomille. Suunnitelma käsittää 422 asunnon rakentamisen, sekä 328 asunnon osoittamisen vuokra-asuntokannasta pitkäaikaisasunnottomille (kaupungin vuokra-asunnot 50 asuntoa/vuosi, sekä muiden yleishyödyllisten vuokranantajien uudet asunnot 32/vuosi). Helsingissä kohderyhmänä erottuu kaikkein vaikeimmassa tilanteessa oleva asunnottomien ryhmä. Asuntola-asuminen loppuu Helsingissä vuoden 2013 aikana. Kaupunki osallistuu Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen toteutukseen mm. osoittamalla tontteja nuorisoasuntojen rakentamiseen ja ostamalla tuettuja asumispalveluja nuorille. Kaupunki osallistuu myös Kriminaalihuollon tukisäätiön saattaen vapauteen hankkeeseen, jolla turvataan asunnottoman koevapauteen tai valvontarangaistukseen sijoittuvien helsinkiläisten asumispolku. Lisäksi Kaupunki toteuttaa perheiden asumistarpeen arviointihankkeen, vahvistaa sosiaalitoimen ja asumisen koordinoitua ja laajentaa asumisneuvontatoimintaa kahdella asumisneuvojalla/vuosi. Tavoitteena on myös vähentää päihdehuollon asumispalvelujen käyttöä ja profiloida uusia tuetun asumisen yksiköitä siten, että päihdeetön asuminen on mahdollista sitä toivoville. Kaksois- ja kolmoisdiagnoosiasiakkaiden tilanteen parantamiseksi panostetaan Terve kotikuntoutus -ryhmän toimintaan.

Toteutus:

Helsingin asunnottomuus väheni toimintavuonna 600 henkilöä. Asunnottomuus on Helsingissä valtaosin muuta kuin pitkäaikaisasunnottomuutta, pääosa asunnottomista asuu sukulaisten ja tuttavien luona.

Helsinkiin valmistui vuonna 2014 asumisyksiköihin 48 asuntoa (mielenterveysasiakkaille ja iäkkäille asunnottomille) sekä nuorisoasuntoihin 21 asuntoa. Erillisasuntoja hajautetun asumisen tukikäyttöön osoitettiin lähinnä järjestöiltä 52. Vuonna 2014 Helsingissä työskenteli 69 Kaste -rahalla palkattua tukityöntekijää ja 2 muulla avustuksella palkattua tukityöntekijää. Lisäksi toimintavuoden lopulla täytettiin 5 hoitajan vakanssia Siltamäen palvelutaloon. Kokemusasiantuntijoita toimi useita pääasiassa järjestöjen/palvelutuottajien kouluttamina. Ennaltaehkäisevässä työssä työskenteli 16 asumisneuvojaa, jotka kohtasivat n. 5 000 asiakasta. Asumisneuvontatyössä laadittiin yhteiset toimintaohjeet mm. HEKA -yhtiöiden kanssa vuokravelka- ja häätötilanteiden ratkaisemiseen, tehtiin 247 maksusopimusta ja peruttiin 108 häätöä.

Tulevaisuus:

Jatkotyön painopistealueina seurantakyselyssä nostettiin esiin mm. monialaisen ja kotiin vietävän tuen edelleen tehostaminen, kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon lisääminen ja yhteistyön kasvattaminen kaikkien vuokranantajien kanssa, sekä palvelumuotojen kehittäminen asunnon haun tueksi.

Vantaa

Tavoite:

Vantaan toimenpidesuunnitelma sisältää kolme kokonaisuutta 1) Aikaisemmalta ohjelmakaudelta siirtyneiden hankkeiden yhteensä 85 asuinpaikkaa toteuttaminen 2) Uudisrakennushankkeet yhteensä 100 asuinpaikkaa sekä 3) Kaupungin omistamien hajasijoitettujen 100 asunnon myyminen pitkäaikaisasunnottomuushankkeissa toimiville tahoille kohdennettavaksi ohjelman asiakasryhmille.

Toteutus:

Vantaalla asunnottomuus kasvoi hiukan, mutta vastaavasti pitkäaikaisasunnottomuus väheni. Vuokra-asuntoyhtiön asunnottomat asunnonhakijat lisääntyivät merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna.

Vantaalle ei valmistunut vuonna 2014 asuntoja asumisyksiköihin tai nuorisoasuntoihin, suunnitellut hankkeet viivästyivät eri syistä. Erillisasuntoja hajautetun asumisen tukikäyttöön osoitettiin järjestöiltä 3. Valmistelutyö kaupungin omistamien hajasijoitettujen asuntojen myymiseksi ohjelmassa toimiville tahoille ja kohdennettavaksi ohjelman asiakasryhmille käynnistettiin. Myynnin käytännön toteutus siirtyi kuitenkin tulevalle vuodelle. Asumisyksiköissä työskenteli Kaste -rahoituksella 8 työntekijää. Asumisneuvontatyötä tehtiin sekä sosiaalitoimen että VAV -asunnot Oy:n toimesta.

Tulevaisuus:

Jatkotyön painopistealueina seurantakyselyssä nostettiin esiin mm. asumisneuvonnan kehittäminen, nuorten ja lapsiperheiden asunnottomuus, erityisen haastavien asunnottomien palvelujen ja asumisen kehittäminen sekä maahanmuuttajien asunnottomuuteen vastaaminen ja ennalta ehkäisy.

Espoo

Tavoite:

Espoon toimenpidesuunnitelma sisältää neljä kokonaisuutta 1) 225 asunnottoman henkilön asuttamisen sosiaaliseen vuokra-asuntokantaan vuosittain 2) Pitkäaikaisasunnottomille kohdennettujen 150 asunnon rakentamisen ja tuen organisoimien 3) Asunnottomuutta ennaltaehkäisevien toimien tehostamisen mm. asumisneuvontaa ja nuorten jatkoasuttamista kehittämällä sekä osoittamalla 3 tonttia nuorten vuokra-asumiseen sekä 4) Toteuttamalla rakenteellisia uudistuksia päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa.

Toteutus:

Espoossa sekä asunnottomuus että pitkäaikaisasunnottomuus lisääntyivät. Mm. maahanmuuttajien määrän nopea kasvaminen sekä häättöjen lisääntyminen näkyvät asunnottomuuden kasvuna.

Espooseen valmistui vuonna 2014 asumisyksiköihin 33 asuntoa (PELA/Väinölä) ja nuorisoasuntoja 70. Erillisasuntoja hajautetun asumisen tukikäyttöön osoitettiin järjestöiltä 7. Vuonna 2014 Espoossa työskenteli 46 Kasterahalla palkattua tukityöntekijää. Ennaltaehkäisevässä työssä työskenteli 6 asumisneuvojaa, jotka kohtasivat lähes 1 000 asiakasta, häättöjä peruttiin peräti 290.

Tulevaisuus:

Jatkotyön painopistealueina seurantakyselyssä nostettiin esiin mm. kotiin annettavan tuen lisääminen, jatkopolkujen kehittäminen keskitetystä tuetusta asumisesta kevyempään tuettuun asumiseen ja itsenäiseen asumiseen sekä kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen sekä asumisneuvonnan lisääminen.

Alla taulukko ARA:n rahoittamasta asuntotuotannosta pitkäaikaisasunnottomuuden poistoon pk -seudulla.

Kunta	Uudistuotanto	Perusparannus/ hankinta	Yhteensä
Espoo	166	125	291
Helsinki	307	433	740
Vantaa	76		76
Kaikki yhteensä	549	558	1 107

Taulukko 2. ARA:n rahoittama asuntotuotanto pitkäaikaisasunnottomuuden poistoon vuosille 2008–2014 pk -seudulla. Mukana investointiavustusvarauksen saaneet hankkeet, osa kohteista on vielä rakenteilla. E

4. Asiakaskohtainen asumisen onnistuminen pääkaupunkiseudulla

PAAVO seurankyselyn tulolomake on vuoden 2012 alusta helmikuun 2015 puoliväliin mennessä täytetty pääkaupunkiseudun kaupungeissa yhteensä 608 asukkaasta (Helsinki 405, Espoo 94 ja Vantaa 109). Suurin osa asukkaista on majailnut ennen asumisyksikköön muuttoa sukulaisten ja kavereiden luona tai asunut tilapäisesti laitoksessa asunnon puutteen vuoksi.

Vastaavasti poismuuttolomake on täytetty 189 asukkaasta (Helsinki 126, Espoo 28 ja Vantaa 29). Yhteensä 419 asukasta jatkoi asumista asumisyksikössä vielä raportin laatimishetkellä eli reilu 70 %. Suunnitellusti on muuttanut pois 89 asukasta eli noin 15 %. (Helsinki 62, Espoo, 17, Vantaa 10). Siis reilu 85 % asukkaista on onnistunut asumisessaan niin hyvin että asuminen jatkuu asumisyksikössä tai asukas on muuttanut suunnitellusti muualle.

Asuminen on päätynyt suunnittelemattomasti 93 asukkaalla (Helsinki 64, Espoo 11 ja Vantaa 18) eli noin 15 % asukkaista. Helsingissä asuminen päättyi suunnittelemattomasti noin 16 % asukkaista, Espoossa noin 12 % asukkaista ja Vantaalla noin 17 % asukkaista. Helsingissä ja Vantaalla suunnittelemattoman poismuuton merkittävimmät syyt olivat väkivaltainen käytös ja asukkaan kuolema. Helsingissä peräti 17 ja Vantaalla 6 asukkaan suunnittelemattoman poismuuton syyksi kirjattiin asukkaan kuolema.

5. PAAVO kansainvälinen arviointi

Ohjelmakokonaisuuden arvioinnilla vuonna 2014 haettiin toisaalta kansainvälistä ja puolueetonta näkökulmaa ohjelman tuloksellisuuden arviointiin, toisaalta arvioinnilla haluttiin nostaa esiin uusia ja kustannustehokkaita työmuotoja ja yhteistyömalleja, joita voidaan hyödyntää tulevaisuuden asunnottomuustyön suunnittelussa. Tutkijat vierailivat toimintavuonna kahdesti Suomessa ja tutustuivat erityisesti Helsingin asunnottomuustyöhön. Lisäksi he haastattelivat toimijoita myös Vantaalta ja Espoosta sekä tutustuivat laajasti kirjalliseen materiaaliin. Tutkimusraportti julkaistiin 10.2.2015.

Arvioinnissaan tutkijat toteavat, että ohjelman päätavoite, pitkäaikaisasunnottomuuden pysyvä väheneminen kansallisella tasolla on saavutettu huolellisesti suunnitellun ja kattavan yhteistyöstrategian avulla. Työ pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi on vielä kuitenkin kesken. Eurooppalaisen asunnottomuustoimijoiden kattojärjestön Feantsan keräämien tietojen mukaan asunnottomuus on noussut kaikissa muissa Euroopan maissa, joissa asunnottomuutta tilastoidaan. Suomessa asunnottomuus laskee edelleen. Arvioinnissa annetaan myös suosituksia asunnottomuustyön edelleen kehittämiseksi.

Asunnottomuuden kitkemisen kannalta keskeisin haaste on tutkijoiden mukaan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuuden merkittävä parantaminen pääkaupunkiseudulla. Yhtenä ratkaisuvaihtoehtona tutkijat ehdottavat mm. Englannissa käytössä olevaa mallia (Local Lettings Agency) yksityisen vuokra-asuntokannan hyödyntämiseksi tehokkaammin asunnottomuustyössä. Kohtuuttoman kireä vuokra-asuntotilanne pääkaupunkiseudulla on tällä hetkellä este muilla sektoreilla tehtävän työn tulosten toteutumiselle.

6. Lopuksi

Asunnottomuus on monisyinen ongelma jonka kitkeminen vaatii kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon tuotannon lisäksi panostusta ennaltaehkäisyyn sekä uudenlaisten monialaisten asiakastyön työmallien kehittämiseen. Mikään taho ei voi yksin ratkaista asunnottomuutta. Asunnottomuuden hoitaminen on

kuitenkin inhimillisesti perustelua sekä taloudellisesti kannattavaa. Tulevaisuuden asunnottomuustyössä päämääränä onkin liittää asumissosiaalinen työ entistä tiiviimmin osaksi syrjäytymisen torjuntaa ja sosiaalisen vahvistamisen politiikkaa asunto ensin -periaatteen mukaisesti.

LÄHTEET:

- ARA asuntomarkkinakysely kunnille (poikkileikkaustilanne 15.11 tilanteesta) [http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Selvitys_12015_Asunnottomat_2014\(32596\)](http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Selvitys_12015_Asunnottomat_2014(32596))
- PAAVO seurantakysely ohjelmakaupungeille (reaaliaikainen asiakaskohtainen tulo- ja poismuuttoseuranta, vuosittain kerättävät kaupunkikohtaiset seurantatiedot)
- Helsingin, Espoon ja Vantaan aiesopimukset/toimenpidesuunnitelmat, sekä kaupunkien kanssa järjestetyt seurantatapaamiset
- Ohjelman kansainvälinen arviointiraportti <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153258>)

19.2.2015 Jari Karppinen